

POSUDEK OPONENTA PÍSEMNÉ DISERTAČNÍ PRÁCE

Název práce: Filmová psychedelika: Párání po mimořádných stavech vědomí ve filmech Sandoz

Autor práce: MgA. Lea Petříková

Studijní program/obor: Teorie filmové a multimediální tvorby

Typ studijního programu: doktorský

Vymezení cíle a jeho naplnění:

Autorka se především snaží zjišťovat, čím jsou filmy Sandoz výjimečné a specifické z dobového hlediska a v dobovém srovnání s další filmovou produkcí (tedy hlavně s „psychedelickým filmem“). K tomu přistupuje i otázka, nakolik sdělné jsou pro naši epochu (nebo zda se jedná jen o historický fenomén). Takto rozvržené výzkumné cíle jsou v disertační práci zcela naplněny, autorka dobová specifika filmů Sandoz propracovaně demonstruje na jejich formálních, uměleckých, narativních i ideových kvalitách (a dnešní význam jejich „čtení“ spatřuje kupříkladu v souvislosti s aktuálním průzkumem psychedelických zkušeností, ať už v návaznosti na lékařské výzkumy nebo v souvislosti s myšlenkovými proměnami a zájmy o „alteritu“ apod.). Výzkumné cíle jsou tedy jasně vymezeny i přesvědčivě naplněny.

Aktuálnost tématu a relevance zvolené metodologie:

Téma je zcela aktuální jak z hlediska průzkumu dosud nezpracovaného a opomíjeného „materiálu“, tak ve vztahu k dnešním zájmům o srovnatelnou problematiku, která se odráží již ve filmech provázaných s firmou Sandoz. Metodologie je naprosto adekvátní, propojuje původní a zevrubný archivní průzkum s komparačními nástroji a s hloubkovou interpretací filmových děl.

Odborný přínos, původnost práce a její případné využití v praxi:

Disertační práce má značný odborný přínos, neboť se věnuje dosud nezpracovanému filmovému „materiálu“, který má značnou výpovědní hodnotu jak vzhledem k době a kontextu svého vzniku, tak vzhledem k možnostem jeho dnešních interpretací a aktualizací. Práce je tedy zcela původní a otevírá nová pole zkoumání daného typu filmů na pomezí průmyslové, zakázkové, experimentální, vědecké, ale též existenciální a umělecké tvorby. Možné využití nespočívá jen v možnosti iniciace výzkumů obdobných typů filmové tvorby z různých dob,

prostředí a produkčních podmínek, ale taktéž v případném rozdmýchání zájmu o podobné multidisciplinární a experimentální filmové projevy a jejich tvorbu v současnosti.

Logická stavba a členění práce:

Práce je strukturována v logické a dobře sledovatelné posloupnosti, je rozčleněna do vhodných, komplexních oddílů s jasnou výpovědní hodnotou.

Formální úprava a náležitosti práce včetně jejího rozsahu:

Formální úprava a náležitosti práce jsou zcela v pořádku.

Práce s informačními zdroji:

S informačními zdroji pracuje autorka zodpovědně, správně cituje a odkazuje, spektrum informačních zdrojů je velmi široké a využívaná literatura je velmi kvalitní.

Jazyková a terminologická úroveň:

Práce je na velmi vysoké jazykové úrovni a využívá vhodnou a přehlednou terminologii.

Celkové/vlastní shrnutí hodnotitele:

Disertační práci Lei Petříkové považuji za velmi původní, objevnou, kvalitně a čtivě zpracovanou. Celkově ji jak z tematického a materiálového hlediska, tak z hlediska analýz a interpretací pokládám za velice zdařilou.

Lea Petříková se ve své disertační práci „Filmová psychedelika: Pátrání po mimořádných stavech vědomí ve filmech Sandoz“ zabývá velmi pozoruhodným fenoménem, jenž představují filmové snímky propojené s farmaceutickou firmou Sandoz, která se z různorodých důvodů podílela na vzniku i značně netradičních, experimentálních a umělecky hodnotných děl. Nejednalo se jen o předpokládatelnou reklamní, dokumentační, odbornou či didaktickou produkci (jak to bývá v případech průmyslových nebo zakázkových filmů obvyklé), ale šlo o filmy se specifickou estetikou a formou, které do značné míry odpovídaly posunům v dobové autonomní filmové tvorbě a v něčem dokonce „předběhly“ dobové trendy.

Vztah firmy Sandoz k psychedelickým látkám a ke kontextům jejich působení a uplatnění byl dán už tím, že v jejích laboratořích byl vyvinut a nějakou dobu vyráběn přípravek známý jako LSD. Nicméně filmy sledované v disertační práci ukazují, že se zde otevřelo mnohem širší spektrum otázek, které přesáhlo problematiku reprezentace určitého farmaceutického produktu a jeho medicínského využití. Tyto otázky mají mnohdy existenciální, společenskou, kulturně-historickou, genderovou a uměleckou povahu, dosah a rozměr. Na těchto filmech někdy spolupracovali i velmi známí autoři (nejen režiséři, ale také výtvarníci a literáti), popřípadě se filmy odvolávaly na významné předlohy (třeba z oblasti surrealistického výtvarného umění, naturalistické či symbolistické a též pozdně romantické literatury apod.). Filmy vznikaly vesměs v šedesátých letech 20. století, popřípadě o něco později, ale ještě pod vlivem „atmosféry“ této přelomové epochy. Některé filmy se snaží přímo evokovat psychedelické zkušenosti vyvolaná třeba požitím LSD a mají zčásti abstraktní, velmi experimentální a výtvarnou povahu. Zároveň tyto snímky měly představovat jakési analogie „jiných“ stavů mysli vyvolaných třeba duševní nemocí. Ostatně hlavní uplatnění mělo původně najít LSD právě v oblasti sugescí halucinací spjatých s psychózou apod., které tak na sobě mohli zakusit i lékaři a výzkumníci a díky tomu by mohli lépe pochopit mechanismy a projevy daných onemocnění. Ve sféře takových výzkumů se sice LSD nakonec nijak zvlášť neprosadilo, ovšem do oblasti dobového kulturního kvasu zasáhlo o to razantněji. Jakési psychedelické „vidění“ ovlivnilo třeba i dobový design, typografii, módu. Především se pak včlenilo do myšlenkového obratu, jímž v šedesátých letech společnost procházela (Michel

Foucault by to asi nazval změnou „epistémé“). Tento myšlenkový obrat začal připouštět, objevovat a vyhledávat alternativní nebo „alteritní“, nestereotypní a do té doby mnohdy tabuizovaná (alespoň v moderním západním pojetí) témata, projevy a tradice.

Filmy spojené úzce s firmou Sandoz (a také s její filmovou publicistikou v časopise „Médecine/cinéma“) interpretuje autorka disertační práce právě v souvislosti s těmito kulturně-historickými pohyby, podtrhává oprávněně jejich svébytnou hodnotu a ptá se také na jejich výpovědní potenciál v současnosti. Dnes jsme totiž také svědky posunů v oblasti průzkumu psychedelických zkušeností, a to nejen v souvislosti s lékařským uplatněním, ale i v širších vazbách na společenské, existenční a existenciální podmínky. Přítomná epocha, kterou lze třeba slovy sociologa Zygmunta Baumana označit za věk „tekutého strachu“ respektive zintenzivněné úzkosti, se může o „alternativní“ zkušenosti zajímat nejen z terapeutických důvodů, ale též kvůli jejich poukazování na širší spektrum životních, kulturních a společenských variant. Autorka tedy sledovanou filmovou tvorbu provázanou s firmou Sandoz označuje za sdělnou a aktuální i v naší době.

Otázky a náměty k diskuzi při obhajobě:

Vzhledem k tomu, že práci vlastně nemám co vytknout, nemám ani větší spektrum otázek. Jenom jsem si všiml, že autorka možná někdy trochu neurčitě využívá termín surrealismus - např. když na stránce 1 píše: „Filmy Sandozu, které jsem zkoumala, jako by Ernstovu Stohlavou ženu všechny tak trochu připomínaly. Na první pohled bizarní, nejasné, nonsensové. Surrealistické.“

Tak mě napadá tato otázka: Bizarní, nejasné a nonsensové prvky jsou spíše dadaistickými nebo surrealistickými charakteristikami? Daly by se ve filmech Sandozu nalézat i dadaistické vlivy (ostatně výtvarný „neo-dadaismus“ byl v té době ve Francii poměrně oblíbený)?

Doporučení práce k obhajobě:

Celkově je disertační práce mimořádně přínosná, původní a hodnotná jak materiálově a metodicky, tak svými interpretacemi a rozvíjenými kontexty.

Disertační práci doporučuji bez výhrad k přijetí.

PhDr. Václav Hájek, Ph.D. (FHS UK Praha)

10. 3. 2024